

## Zapomniane obozy uchodźców wojennych w Austro-Węgrzech w latach 1914–1918

Doświadczenia cywilów I wojny światowej zostały przyćmione okrucieństwami lat 1939–1945. Przekłada się to także na brak świadomości społecznej, iż ponad sto lat temu setki tysięcy mieszkańców ziem polskich uciekało lub zostało ewakuowanych i rozlokowanych wewnątrz dawnych imperiów. Podobnie było z mieszkańcami Galicji, wówczas części składowej, przynależnej do imperium Habsburgów, którzy to stanowiąc wielonarodowościową grupę (głównie Polaków, Żydów, Ukraińców) stali się uchodźcami wojennymi. W tym celu władza austriacka zorganizowała sieć obozów dla uchodźców wojennych, stanowiącą pierwsze takie rozwiązanie infrastrukturalne w nowoczesnej Europie. System ten ulegał modyfikacjom pod wpływem dynamiki działań wojennych i napływu kolejnych fal uchodźstwa wojennego do Hinterlandu (tj. środkowej części państwa Habsburgów, nieobjętego działaniami wojennymi). W ten sposób masowe uchodźstwo wojenne stało się nowym doświadczeniem dla każdej ze stron: państwa austriackiego, uchodźców oraz ludności cywilnej, rodzimej, na terenach gdzie trafili uchodźcy wojenni.

Temat funkcjonowania obozów dla uchodźców pozostaje nierozpoznany, wręcz zapomniany w historiografii polskiej oraz europejskiej krajów dawnych Austro-Węgier (a więc w obecnej Austrii, Czechach, Słowacji, Węgier, Słowenii, częściowo także i Polski czy Ukrainy). Zdecydowanie więcej wiadomo o bieżącym, tj. uchodźcach w imperium rosyjskim, aniżeli o uchodźcach w Austro-Węgrzech. Proponowany projekt badawczy zamierza wypełnić istniejącą lukę w literaturze przedmiotu oraz w świadomości społecznej. Projekt aspiruje do zgromadzenia rozproszonych źródeł archiwalnych w Polsce, w Austrii, w Czechach, na Ukrainie, aby w dalszej kolejności skonfrontować różnorodną narrację płynącą ze źródeł (narrację oficjalną, tj. państwową, narrację oddolną, tj. samych uchodźców, narrację publicystyczną itd.). W efekcie przywrócone zostanie do obiegu historycznego funkcjonowanie obozów dla uchodźców ponad sto lat temu w dawnym imperium Habsburgów oraz doświadczenia z pobytu w tych obiektach mieszkańców Europy Środkowo-Wschodniej w latach I wojny światowej. Analiza materiałów archiwalnych prowadzona będzie wokół kilku założeń badawczych.

Po pierwsze, projekt zakłada analizę w jaki sposób zorganizowano system obozów oraz przestrzeń obozową wraz z całą ich infrastrukturą; co stanowiło wzorce do podjętej przez rząd austriacki polityki dyslokacji cywilów; jaki był bilans podjętego przedsięwzięcia?

Po drugie, projekt przeanalizuje obozy dla uchodźców jako narzędzia polityki państwowej, tj. na ile obóz dla uchodźców pełnił funkcję kontroli społeczeństwa? W jaki sposób wykorzystywano obóz dla uchodźców w celach realizacji polityki propagandowej imperialnej Austrii? Na ile polityka społeczna realizowana w obozach dla uchodźców miała stanowić wyraz zapewnienia ciągłości życia codziennego dla cywilów sprzed wojny, na ile zaś była propagandową pokazówką?

Po trzecie, przebadany zostanie problem obozu dla uchodźców jako miejsca kategoryzacji i separacji społecznej, konfrontując hipotezy o obozach dla uchodźców jako miejscu celowego odseparowania uchodźców od cywilów (mimo, że byli obywatelami tego samego państwa). Do tego przeanalizowane zostaną konsekwencje polityki kategoryzacyjnej uchodźców wojennych, prowadzące do pogłębionej etniczacji państwa, ale też i kształtowania postaw obywatelskich.

Po czwarte, przebadana zostanie codzienność doświadczenia obozowego, porównując standard życia uchodźców wewnątrz wybranych obozów dla uchodźców w poszczególnych latach wojny, w tym konfrontując relacje uchodźców z doświadczeń obozowych i skłaniając się ku refleksji, na ile doświadczenie to funkcjonowało w świadomości mieszkańców w czasach drugiego wielkiego konfliktu zbrojnego lat 1939–1945.

Po piąte, projekt zmierzy się z analizą źródeł masowych, przedstawiających statystykę uchodźstwa wojennego w Europie Środkowo-Wschodniej, próbując zestawić skalę zjawiska z procesami migracyjnymi ówczesnego kontynentu europejskiego lat 1914–1918.

Projekt aspiruje w ten sposób do wypełnienia istotnej luki badawczej w historiografii krajowej oraz europejskiej, nie tylko w zakresie przedstawienia zapomnianego doświadczenia wielonarodowościowej grupy ludności i ich lokacji w obozach dla uchodźców, ale przede wszystkim zmusi do refleksji nad współczesnymi procesami migracyjnymi, analizując mechanizmy czy to funkcjonowania państwa czy reakcji ludności (zarówno uchodźców jak i miejscowych) wobec problemu z perspektywy historycznej.